

اهمیت آموزش حسابداری دادگاهی: یک بررسی در بنگلادش^۱

وحید ذبیح‌اله‌نژاد^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۷/۰۴ تاریخ چاپ: ۱۴۰۱/۰۹/۲۵

چکیده

هدف: در این مقاله به بررسی اهمیت آموزش حسابداری دادگاهی در بنگلادش می‌پردازیم.
طرح / روش / رویکرد: ما اعضای حسابداری مراکز دانشگاه را مورد مطالعه قرار دادیم که عمدتاً حسابداری دادگاهی و یا حسابرسی دادگاهی را در دانشگاه‌های بنگلادش تدریس می‌کنند.

یافته‌ها: افزایش رسوایی‌های مالی در آغاز قرن ۲۱ با افزایش وقوع کلاهبرداری و آگاهی نیز همراه بود و در نتیجه نقش حسابرس در پیشگیری و شناسایی کلاهبرداری مورد سوال قرار گرفت. به همین خاطر، امروزه هنوز هم تقاضای قوی برای حسابداران دادگاهی وجود دارد و این تقاضا همچنان رو به رشد است. هدف ما در این مقاله این است که با مد نظر قرار دادن رشد چشمگیر اخیر در تعداد دانشکده‌ها و دانشگاه‌هایی که آموزش حسابداری دادگاهی را فراهم می‌سازند، دیدگاه‌های فعلی استادان دانشگاه در رابطه با آموزش حسابداری دادگاهی را تعیین کنیم. یادگیری مشارکتی در رشته‌های مرتبطی هم چون جرم‌شناسی، جامعه‌شناسی، روانشناسی، حقوق، علوم کامپیوتر یا تجارت، یکی از بهترین راه‌ها برای افزایش درک دانشجویان از حسابداری دادگاهی است.

اصالت: این مطالعه یک مرور جاری از آموزش حسابداری دادگاهی در بنگلادش را فراهم می‌سازد، این موضوع اهمیت زیادی برای دانشگاه‌های بنگلادش دارد.

واژگان کلیدی

آموزش حسابداری دادگاهی، حسابداران دادگاهی، استادان دانشگاه.

۲. ترجمه: کارشناسی ارشد حسابداری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران. (accounting@mailfa.com)

^۱ نویسنده: عبدالباقر [مجله بررسی بازرگانی، حسابداری و امور مالی؛ سال انتشار ۲۰۲۱، دوره ۲، شماره ۱، صفحه ۷۹-۹۲]

مقدمه

در بنگلادش^۱ رسوایی‌های مالی مهمی رخ دادند و همچنین افزایش موارد گزارش شده فساد، کلاهبرداری حرفه‌ای و پولشویی، هم سبب کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران و اعتماد عموم به گزارشات مالی شرکت‌ها شدند و هم هوشیاری جهانی برای ضرورت کنترل حاکمیت شرکتی را افزایش دادند. مالک^۲ (۲۰۰۹)، گزارشگر تجاری سرویس جهانی در بنگلادش، گزارش داد که چهار سال قبل بنگلادش در پایین فهرست بین‌المللی شفافیت قرار داشت و بیشترین میزان فساد در جهان را دارا بود. اخیراً وزیر راه آهن بنگلادش، سورانجیت سنگوپتا^۳ از استعفای خود خبر داده است چون قبلاً ادعا کرده بود که از متقاضیانی که در راه آهن دولتی دنبال کار می‌گشتند رشوه می‌گرفت (خبرگزاری جهانی، ۲۰۱۲). طبق گزارشات، افراد عهده‌دار وجوه عمومی برای فراهم‌سازی، رفاه، امنیت و خدمات عمومی برای شهروندان و افراد مسئول جهت اطمینان حاصل کردن از نظارت عمومی، شفافیت و پاسخگویی در حاکمیت، همگی در فساد کاخ دولتی، کلاهبرداری و جرائم اقتصادی شرکت داشته‌اند.

تحقیقات اخیر نشان داده است که وسعت آموزش حسابداری دادگاهی افزایش چشمگیری را تجربه کرده است (سیدا و کرامر^۴، ۲۰۱۴). اکنون نه تنها صدها دانشگاه یک واحد درسی اختصاصی درباره حسابداری دادگاهی و یا بررسی کلاهبرداری ارائه می‌دهند، بلکه بسیاری از دانشگاه‌ها یک مدرک اختصاصی، دیپلم رشته‌های فرعی و یا یک گواهینامه را در این رشته صادر می‌کنند. با توجه به افزایش قابل توجه در دسترس‌پذیری آموزش حسابداری دادگاهی و اهمیت دانش این موضوع برای دانشجویان حسابداری امروز که کارمندان آینده خواهند بود؛ در این مقاله به مطالعه اعضای مراکز دانشگاه و متخصصان می‌پردازیم تا از نظرات فعلی آنها در خصوص آموزش حسابداری دادگاهی آگاه شویم، این نتایج می‌توانند در توسعه یا بهبود انتخاب برنامه‌های تحصیلی در این زمینه به استادان دانشگاه، دانشجویان همیار علاقمند به این مسیر شغلی کمک کنند تا بتوانند رشته‌هایی را انتخاب کنند که سبب توسعه مهارت‌های کاملاً حرفه‌ای می‌گردند و بر اهمیت یک رویکرد میان رشته‌ای برای آموزش حسابداری دادگاهی تأکید دارند.

مرور مطالعات پیشین

نیازهای آموزش حسابداری دادگاهی

بررسی کلاهبرداری شرکت KPMG^۵ (۲۰۰۳) مشخص ساخت که وضعیت بیشتر شرکت‌ها به شرح روبرو است: اخیراً وقوع کلاهبرداری بیشتری را در مقایسه با سال‌های قبل تجربه نموده‌اند؛ اقداماتی را برای مبارزه با کلاهبرداری آغاز کرده‌اند؛ و برنامه‌ها و ابتکارات عمل ضد کلاهبرداری جدیدی را در پاسخ به قانون ساربینز آکسلی^۶ ۲۰۰۲ شروع کرده‌اند (KMPG، ۲۰۰۳). بررسی جرائم جهانی ۲۰۰۳ توسط شرکت PWC^۷ نشان می‌دهد که ۳۷ درصد پاسخ‌دهندگان در

¹ Bangladesh

² Melik

³ Suranjit Sengupta

⁴ Seda & Kramer

⁵ Piet Klynevold, William Barclay Peat, James Marwick & Reinhard Goerdeler

(KPMG: شرکت حسابداری، حسابرسی و ارائه خدمات مالی جهانی می‌باشد)

⁶ Sarbense Oxely Act

⁷ PriceWaterhouseCoopers

(PWC: ارائه دهنده سرویس‌های خدمات حسابداری و مالی جهانی می‌باشد)

۵۰ کشور مختلف جرائم اقتصادی قابل توجهی را با میانگین ضرر ۲،۱۹۹،۹۳۰ دلار برای هر شرکت، گزارش داده‌اند (PWC، ۲۰۰۳). نتایج این بررسی بر اهمیت آموزش و فعالیت‌های حسابداری دادگاهی تأکید دارد. تحقیقات قبلی (رضایی، ۲۰۰۲؛ کرامبلی^۱، ۲۰۰۱؛ پیترسون و ریدر^۲، ۱۹۹۹ و ۲۰۰۱؛ رضایی و همکاران، ۱۹۹۶؛ رضایی و بورتون^۳، ۱۹۹۷) مطالعات مربوط به فعالیت‌ها، گواهینامه‌ها و آموزش حسابداری دادگاهی را مرور کرده‌اند. این مطالعات همچنین شواهدی را ارائه می‌دهند که نشان می‌دهند آموزش حسابداری دادگاهی از یک زمینه محدود، به جلسات آموزش حرفه‌ای برای حسابداران تخصصی تکامل پیدا کرده است و در حال حاضر چند دانشگاه آن را به‌عنوان یک واحد درسی ارائه می‌دهند. باکوف و اشادر^۴ (۲۰۰۰) در مطالعه خود پی بردند که اضافه‌سازی واحد درسی حسابداری دادگاهی به برنامه درسی حسابداری می‌تواند مزایای زیادی برای سه‌ذینفع اصلی آموزش حسابداری داشته باشد: مؤسسات علمی، دانشجویان و کارفرمایان فارغ‌التحصیلان حسابداری.

امروز همچنان تقاضای زیادی برای حسابداران دادگاهی وجود دارد و این تقاضا همچنان در حال رشد است (کوهن^۵، ۲۰۱۴؛ وایت^۶، ۲۰۱۳؛ تاسیاسک^۷، ۲۰۱۲). فرصت‌های اشتغال فراوانی برای این رشته وجود دارند که شامل حسابداری عمومی، امنیت/پیشگیری از زیان، حسابرسی داخلی، اعمال قانون و کار کردن در تعدادی از سازمان‌ها هم چون اداره مالیات بر درآمد داخلی هستند. حتی اگر دانشجویان هرگز یک مسیر شغلی حسابداری دادگاهی را انتخاب نکنند باز هم مهارت‌هایی که یاد می‌گیرند باعث می‌شود آنها به متخصصان کسب و کار بهتری تبدیل شوند و فرقی هم ندارد که به‌عنوان حسابرس، مدیر و یا مشاور کار کنند. به‌عنوان مثال کارپنتر و همکاران^۸ (۲۰۱۱) شواهد تجربی را ارائه می‌دهند که دانشجویانی که واحد درسی حسابداری دادگاهی را می‌گذرانند در مقایسه با دانشجویانی که این آموزش را ندیده‌اند، شکاکیت حرفه‌ای بیشتری دارند و این که این تأثیر در طول زمان همچنان پایدار خواهد ماند. تحقیقات آموزش حسابداری دادگاهی یا بررسی کلاهبرداری در ابتدا خیلی کمیاب بودند. گرومر و هینتز^۹ (۱۹۹۴) پی بردند که ۶ واحد درسی از ۱۹ واحد درسی حسابرسی بررسی شده شامل موضوع عمومی کلاهبرداری کارمندان و مدیران بودند اما پوشش آنها خیلی کم بود و محدود به میانگین ۸،۲ درصد از کل زمان کلاس بود. رضایی و همکاران (۱۹۹۶) چهار دانشگاه را شناسایی کردند که حسابداری دادگاهی را تدریس می‌کردند و در مورد محتوای این واحد درسی به تفصیل توضیح می‌دادند. مقالات دانشگاهی متمرکز بر آموزش در حسابداری دادگاهی یا بررسی کلاهبرداری، قبل از اواخر دهه ۱۹۹۰ خیلی اندک بودند (ریبل و همکاران^{۱۰}، ۱۹۹۸). یکی از ویژگی‌های برجسته کاربردهای آموزش حسابداری دادگاهی این است که فعالیت‌های یادگیری خدمات ممکن است نیازمند دانش گسترده‌ای در تمام حیطه‌های حسابداری دادگاهی باشد که این موضوع به فعالیت مورد نظر بستگی دارد. در ضمن این فعالیت‌ها ممکن است برای استاد دانشگاه

¹ Crumbley

² Peterson & Reider

³ Rezaee & Burton

⁴ Buckhoff & Schrader's

⁵ Cohn

⁶ White

⁷ Tysiac

⁸ Carpenter

⁹ Groomer & Heintz

¹⁰ Rebele et al

خیلی زمان بر باشند و موانع فقدان پشتیبانی اجرایی/مالی را افزایش دهند. با این حال اعضای هیئت علمی که این تکنیک را در کلاس‌های حسابداری دادگاهی اجرا می‌کنند گزارش داده‌اند که این تکنیک خیلی سودمند است (رایلی و همکاران^۱، ۲۰۱۱).

تقریباً به صورت همزمان، انجمن بازرسان تقلب گواهی‌شده^۲ کمیته آموزش عالی خود را تشکیل داد که هدف آن ترویج و افزایش آموزش بررسی کلاهبرداری در دانشگاه‌ها و دانشکده‌ها بود (کاروزا^۳، ۲۰۰۲). این انجمن به‌عنوان بخشی از این ابتکار عمل که اکنون برنامه شراکت آموزش ضد کلاهبرداری نامیده می‌شود، منابع آموزشی رایگانی همچون دی-وی‌های، مطالعات موردی و مطالب مرجع را برای استادان دانشگاهی که جزو اعضای این انجمن هستند فراهم می‌سازد اما آنها باید یک درس ۳ واحدی با نام بررسی کلاهبرداری را تدریس کنند. انجمن حسابداری آمریکا این تلاش برای فراهم‌سازی این آموزش کلاهبرداری برای دانشجویان حسابداری را سودمند می‌داند و در سال ۲۰۰۲ پاداش آموزش حسابداری ابتکاری را به یک نماینده این انجمن اعطا کرد. وب‌سایت این انجمن در حال حاضر فهرستی از بیش از ۴۰۰ دانشکده و دانشگاه را ارائه می‌دهد که در برنامه آن مشارکت کرده‌اند؛ این برنامه در پاسخ به نیاز بی‌سابقه به آموزش بررسی کلاهبرداری در سطح دانشگاه آغاز شد و از زمان آغاز خود رشد زیادی را تجربه نموده است (سایت انجمن بازرسان تقلب گواهی‌شده^۴). ابتکارات عملی در آموزش حسابداری دادگاهی در عین این که روی اهمیت آموزش حسابداری و تدریس «نحوه یادگیری» به دانشجویان متمرکز هستند، روی یادگیری مادام‌العمر و ارزیابی مبتنی بر نتایج نیز تأکید دارند. علاقه عموم به حسابداری دادگاهی و خصوصاً بررسی کلاهبرداری، حرفه حسابداری را ترغیب نموده است تا به فکر صدور استانداردهای جدیدی برای شناسایی کلاهبرداری باشد. مطالعه‌ای ارائه شده است که هدف آن بررسی پوشش فعلی، پیشنهادهای برای مطالعات آینده و مطالعه نقش آموزش حسابداری دادگاهی است. این مطالعه یک بررسی بر روی اعضای مراکز دانشگاه و بازرسان تقلب گواهی‌شده^۵ را توصیف می‌کند. رضایی و بورتون (۱۹۹۷) نتیجه‌گیری کرده‌اند که تقاضا برای آموزش و فعالیت‌های حسابداری دادگاهی همچنان رو به افزایش خواهد بود و این که آموزش حسابداری دادگاهی باید به برنامه درسی حسابداری اضافه گردد که این کار می‌تواند از طریق ارائه آن به صورت یک واحد درسی جداگانه و یا از طریق مدل‌هایی در واحدهای درسی حسابداری و حسابرسی انجام شود. در پاسخ به رسوایی شرکت انرون^۶ و موارد کلاهبرداری دیگر، بسیاری از دانشکده‌ها واحدهای درسی را اضافه نمودند که به‌صورت اختصاصی برای تحلیل عواملی طراحی شده بودند که منجر به این موارد کلاهبرداری و از بین رفتن از شرکت‌ها می‌شدند. دانشگاه کالیفرنیا در آیروین^۷، مؤسسه تکنولوژی ماساچوست^۸ و دانشگاه نوتردام^۹ فقط چند مثال از دانشگاه‌هایی هستند که فراهم‌سازی واحدهای درسی درباره کلاهبرداری شرکتی را آغاز نمودند تا به این طریق برنامه

¹ Riley et al

² Association of Certified Fraud Examiners (ACFE)

³ Carozza

⁴ www.acfe.com

⁵ Certified Fraud Examiners (CFE)

⁶ Enron

⁷ California at Irvine

⁸ Massachusetts

⁹ Notre Dame

درسی حسابداری را بهبود دهند و تلاش کنند که شیوه تفکر دانشجویان حسابداری را تغییر دهند (گولاپالی^۱، ۲۰۰۲). واحدهای درسی مربوط به موارد کلاهدرداری، یک پاسخ به محیط حسابداری متغیر هستند اما دستورالعمل‌های آلبریشت و ساک^۲ (۲۰۰۲) را نیز منعکس می‌سازند و به واحدهای درسی اختصاصی درباره حسابداری دادگاهی (نه فقط به موارد کلاهدرداری) می‌افزایند؛ این احتمالاً یک رویکرد بهتر خواهد بود.

مایک و همکاران^۳ (۲۰۰۸) به این موضوع اشاره کردند که رهبران حرفه حسابداری پی برده‌اند که دانشجویان حسابداری نیازمند آموزش اختصاصی درباره کلاهدرداری هستند تا بتوانند در مبارزه علیه کلاهدرداری به شکل مؤثری عمل کنند. به‌عنوان مثال واحدهای درسی درباره حسابداری و حسابرسی مالی نوعی از آموزش را فراهم نمی‌سازند که دانشجویان حسابداری (حسابداران آینده جامعه) برای درک کلاهدرداری و ممانعت از وقوع کلاهدرداری به آن نیاز دارند. بری‌ملانکون^۴ رئیس و مدیر عامل انجمن حسابداران رسمی^۵ ایالات متحده با تأکید بر این نکته، در سال ۲۰۰۲ از استادان دانشگاه حسابداری خواست تا دانش و مهارت‌های لازم برای درک خصوصیات اساسی کلاهدرداری را برای دانشجویان فراهم سازند تا دانشجویان بتوانند عواملی که احتمالاً حاکی از وجود کلاهدرداری هستند را بشناسند و همچنین تکنیک‌های مصاحبه بهتری را کسب نمایند. حسابداری دادگاهی می‌تواند به دانشجویان یاد دهد که چگونه می‌توانند تحلیل‌های حسابداری را فراهم سازند که برای دادگاه مناسب هستند که این کار با استفاده از مهارت‌های حسابداری، حسابرسی و بازجویی انجام می‌شود. کلینمن و آنان‌داراجان^۶ (۲۰۱۱) بر این باور هستند که ثبت‌نام در واحد درسی حسابداری دادگاهی می‌تواند حاکی از این باشد که دانشجوی مورد نظر دیدگاه متفاوتی درباره رشته مشهور حسابداری دارد. حسابداری دادگاهی همچنین دانش عمیقی را درباره حسابداری و حقوق برای متخصصان فراهم می‌سازد. این متخصص نه تنها قادر خواهد بود که مسائل حسابداری را بررسی کند بلکه قادر خواهد بود که شواهد را جمع‌آوری کند، پشتیبانی دادخواهی را فراهم سازد و در دادگاه شهادت دهد. این یک وظیفه بسیاری دشوار است. در ضمن حسابداری دادگاهی، یکی از ۱۰ شغل برتر در آینده خواهد بود (برالو^۷، ۲۰۰۴ نقل شده در کلینمن^۸، ۲۰۰۶).

دیدگاه‌های آموزش حسابداری دادگاهی

جهانی‌شدن برای کسب و کارهای سراسر جهان سودمند بوده است، اما جهانی‌شدن در عین حال فرصت‌های بی‌شماری را نیز برای افراد شروری فراهم ساخته است که مایل به بهره‌برداری از نقاط ضعف در کنترل‌های داخلی هستند. اساس پیشگیری از کلاهدرداری آموزش است و حسابداران رسمی عمومی^۹ می‌توانند سمینارهای داخلی و انواع دیگر برنامه‌های آموزشی را برای کارکنان مشتریان خود فراهم سازند. روی هم رفته، به سختی می‌توان سر کسی را کلاه گذاشت که دانش کافی برای تشخیص علائم هشدار دارد. به‌طور کلی اگرچه گفته می‌شود حسابداران دادگاهی با تجربه اندکی وجود دارند اما بسیاری از دانشکده‌ها و دانشگاه‌ها هنوز به هیچ شیوه قابل توجهی، مفاهیم حسابداری دادگاهی را

¹ Gullapalli

² Albrecht & Sack

³ Mike *et al*

⁴ Barry Melancon

⁵ AICPA

⁶ Kleinman & Anandarajan

⁷ Bralove

⁸ Kleyman

⁹ Certified Public Accountant (CPA)

به برنامه درسی حسابداری خود اضافه نکرده‌اند. یک برنامه درسی حسابداری چهار ساله در سطح دانشکده یا دانشگاه اغلب یک یا دو فصل درباره کنترل‌های داخلی در یک سیستم اطلاعاتی حسابداری و یا حسابداری دارد اما این معمولاً وسعت آموزش پیشگیری از کلاهبرداری است که یک متخصص حسابداری به‌عنوان یک دانشجوی مقطع کارشناسی آن‌را دریافت خواهد کرد.

رضایی و همکاران (۲۰۰۴) اعضای مراکز دانشگاه و حسابداران رسمی عمومی را مورد مطالعه قرار دادند تا مزایای ادراک شده آنها برای فراهم‌سازی آموزش حسابداری دادگاهی را تعیین نمایند، با این که هر دو گروه موافق این هستند که آموزش حسابداری دادگاهی می‌تواند دانشجویان را برای مشارکت در بررسی کلاهبرداری آماده سازد اما این گروه -ها نظرات متفاوتی در این باره داشتند که آیا آموزش حسابداری دادگاهی می‌تواند دانشجویان را برای درگیر شدن در دو حیطه اصلی دیگر حسابداری دادگاهی یعنی مشاوره پشتیبانی از دادخواهی و شهادت کارشناسی آماده سازد یا نه. مسروی و همکاران^۱ (۲۰۰۶) به بررسی بازرسان تقلب گواهی‌شده پرداختند و چند مهارت حسابداری دادگاهی مهم را پیدا کردند که در برنامه‌های حسابداری تدریس نمی‌شدند: مهارت‌های بازجویی و مصاحبه، منابع شواهد، طرح‌های صورت‌های مالی کلاهبردارانه، جرم‌شناسی، تکنیک‌ها یا مهارت‌های کلاهبرداری کامپیوتری/اینترنتی و مهارت‌های روابط با افراد/انسان‌ها.

روش تحقیق

روش جمع‌آوری داده

در این مطالعه از یک بررسی استفاده کردیم. دلیل این موضوع این است که اساس روش بررسی را می‌توانیم به این صورت توضیح دهیم که از افراد درباره یک یا چند موضوع سؤال کنیم و سپس پاسخ‌های آنها را توصیف کنیم. در مطالعات تجاری، روش بررسی برای جمع‌آوری داده‌های اولیه برای آزمایش مفاهیم، منعکس‌سازی نگرش افراد، تعیین سطح رضایت مشتری، تحقیقات تقسیم‌بندی رفتار و یک سری اهداف دیگر مورد استفاده قرار می‌گیرد. آنها همچنین برای جمع‌آوری داده‌های جمعیتی مناسب هستند که ترکیب نمونه را نشان می‌دهند (مک اینتایر^۲، ۱۹۹۹). بررسی‌ها انواع فراگیری دارند و تعدادی از متغیرهای آنها را می‌توان مطالعه نمود، توسعه و اجرای آنها نیازمند کمترین سرمایه‌گذاری است و تعمیم آنها نسبتاً آسان است (بل^۳، ۱۹۹۶). بررسی‌ها می‌توانند اطلاعاتی را درباره نگرش‌هایی فراخوانی کنند که ارزیابی آنها به شیوه‌های دیگر برای سنجش تکنیک‌های مشاهداتی دشوار خواهد بود (مک اینتایر، ۱۹۹۹). البته لازم به ذکر است که بررسی‌ها فقط برآوردهایی را برای جمعیت حقیقی فراهم می‌سازند و اندازه‌گیری‌های دقیقی را ارائه نمی‌دهند (سالانت و دیلمن^۴، ۱۹۹۴). اهداف این روش، شامل توصیف جنبه‌های معین یا خصوصیات جمعیت هستند و مربوط به طبیعت روابط موجود در یک جمعیت هستند.

¹ Meservy

² McIntyre

³ Bell

⁴ Salant & Dillman

انتخاب نمونه

در این مطالعه از نمونه برداری هدفمند به عنوان تکنیکی برای انتخاب نمونه‌ها استفاده می‌کنیم. مؤلف این مقاله تصمیم گرفت که اعضای مراکز دانشگاه حسابداری را انتخاب کند که عمدتاً حسابداری و یا حسابرسی دادگاهی را تدریس می‌کردند. توجیه اصلی برای این تصمیم، نقش‌های آنها است. در ضمن این مقاله به مطالعه متخصصان خواستیم که یک پرسش‌نامه آنلاین سمینارهای آموزش حسابداری دادگاهی حضور پیدا کرده‌اند؛ ما از این متخصصان خواستیم که یک پرسش‌نامه آنلاین نسبتاً کوتاه تر (که از ۹ سوال تشکیل می‌شد) را تکمیل کنند. به منظور بهبود میزان پاسخ‌دهی، یک ایمیل را ارسال کردیم که حاوی لینک بررسی و اهداف تحقیق بود، در عین حال در مورد رازداری پاسخ‌های فردی به افراد اطمینان می‌دادیم. در ضمن اگرچه موضوع آموزش حسابداری دادگاهی یک موضوع وسیع است اما این بررسی محدود به تعدادی از سؤالات بود تا میزان پاسخ‌دهی بالاتری را ترغیب نماید. سؤالات بعد از مرور مطالعاتی انتخاب می‌شدند که قبلاً مورد بحث قرار گرفته بودند. ابزار بررسی خود را به صورت مقدماتی آزمایش کردیم و آن را برای چند همکار دانشگاه ارسال نمودیم تا آنرا بازبینی کنند. پیشنهادات این همکاران را در پرسش‌نامه نهایی لحاظ کردیم که این پیشنهادات عمدتاً مربوط به جمله‌بندی و سازماندهی سؤالات بودند. برای بررسی جامعیت داده‌های خود، وبسایت انجمن بازرسان تقلب گواهی شده را نیز مرور کردیم و در برنامه شراکت آموزش ضد کلاهبرداری آن مشارکت کردیم.

یافته‌ها و بحث

محتوای آموزش حسابداری دادگاهی

با توجه به علاقه زیاد به فعالیت‌های حسابداری دادگاهی و تقاضا برای آموزش حسابداری دادگاهی، چه چیزهایی باید به عنوان محتوای برنامه درسی در حسابداری دادگاهی شامل گردند؟ از پاسخ‌دهندگان خواستیم تا نظرات خود درباره اهمیت حیطه‌های محتوا در حسابداری دادگاهی را بیان کنند؛ در اینجا جواب‌های پاسخ‌دهندگان را بیان می‌کنیم:

- روش‌های شناسایی کلاهبرداری
- مبانی کلاهبرداری
- اختلاس دارایی
- تحلیل و صورت‌های مالی کلاهبردارانه
- پیشگیری/ممانعت از کلاهبرداری
- تحلیل صورت‌های مالی
- قانون و محیط‌های تنظیمی و اصول اخلاقی
- روش‌های بررسی کلاهبرداری از جمله سازماندهی و ارزیابی شواهد
- جرم‌یابی قانونی دیجیتال
- جرم‌شناسی، محیط حقوقی و مسائل اخلاقی
- فساد
- کنترل داخلی

در همین رابطه، پاسخ‌دهندگان نظرات ارزشمند خود را اضافه نمودند که به شرح زیر بودند:

- آموزش عمومی اصول اخلاقی و آگاهی از فساد باید افزایش یابد، چون در غیر این صورت متخصصان حسابداری دادگاهی کاملاً بی اثر می گردند.
  - نظارت و آموزش مؤثر نشانه‌های فساد و انتشار موارد آشکار شده در تشخیص و پیشگیری فساد در بنگلادش مفید خواهد بود.
  - جداسازی مسئولیت‌ها و سیاست‌های نظارت مناسب را در سازمان‌ها می‌توانیم اجرا کرد تا تشخیص و پیشگیری فساد/کلاهبرداری در بنگلادش امکان‌پذیر گردد.
  - یک حسابدار دادگاهی باید وطن‌دوست و صادق باشد و مسئولیت‌های شغل خود را بپذیرد.
- سطح تحصیلات بالاتر نیز سبب فراهم شدن توانایی فنی بالاتری برای ارتکاب طرح‌های کلاهبرداری پیچیده‌تر می‌گشت. با این‌که سطح تحصیلات رابطه مثبتی با رشد اخلاق دارد (یعنی توانایی تشخیص خوب و بد) اما مدرک تجارت در حقیقت می‌تواند رشد اخلاق را کاهش دهد؛ چون رفتارهای منفعت شخصی را افزایش می‌دهد و بنابراین آغاز فعالیت‌های غیراخلاقی را ترغیب می‌کند. لذا بر اساس جواب‌های پاسخ‌دهندگان (در بالا)، متوجه می‌شویم که بنگلادش به ضرورت ارائه آموزش ضد کلاهبرداری پی برده است و به‌صورت فزاینده‌ای به این تقاضا پاسخ می‌دهد. از استادان دروس عمومی خواستیم دانشجویان خود را تشویق کنند تا در آموزش‌های تخصصی شرکت کنند که در مورد پیشگیری از کلاهبرداری و مسئولیت‌های شناسایی کلاهبرداری بود و این‌که آنها در جایگاه شغلی خود از چه توانایی‌هایی برخوردار هستند. به‌عنوان مثال آموزش نشانه‌های هشدار خاص و روش‌های پیشگیری/تشخیص کلاهبرداری برای دانشجویان فراهم گردد که با وظایف آنها در بخش مربوطه خود مرتبط است. این خیلی مهم است که دانشکده‌ها مفاهیم ضد کلاهبرداری را به برنامه درسی حسابداری خود اضافه کنند، چون فقط در این صورت می‌توانند دانشجویان خود را به‌عنوان متخصصان حسابداری برای آگاهی از کلاهبرداری آماده سازند. این کار را از طریق ایجاد یک واحد درسی کامل درباره حسابداری دادگاهی و یا از طریق اضافه‌سازی مفاهیم پیشگیری و تشخیص کلاهبرداری در یک یا چند واحد درسی حسابداری موجود می‌توان انجام داد؛ بنابراین این امر مستلزم تغییر در شیوه تدریس حسابداری است. برای تغییر برنامه درسی و افزایش تعامل بین مراکز دانشگاه و تعلیم حسابداران برای منطبق نگه‌داشتن واحدهای درسی با چالش‌های موجود در این رشته (که متخصصان با آنها مواجه هستند)، ضروری است. همچنین در بخش‌های قبلی، این کاوش روش‌های مختلف استفاده شده توسط حسابداران دادگاهی هم‌چون استانداردهای حسابداری درباره کلاهبرداری و چارچوب کنترل‌های داخلی^۱ را توضیح دادیم، چون آنها نشان می‌دهند که موضوعات معین در برنامه‌های درسی حسابداری سنتی نیز به‌عنوان بخشی از مدارک حسابداری دادگاهی، سودمند خواهند بود. در عین حال این بخش باید توضیح دهد که برخی از موضوعات (هم‌چون دیدگاه روانشناختی مجرمان یا حفاظت در مقابل جرائم سایبری) احتمال کمتری دارد که به‌عنوان بخشی از مدارک حسابداری سنتی تدریس شوند.
- چندین مطالعه منتشر شده است که مهارت‌ها و ویژگی‌های شخصیتی را مورد بحث قرار می‌دهند که برای موفقیت در حیطه حسابداری دادگاهی و بررسی کلاهبرداری، ضروری هستند. دی‌گابریل^۲ (۲۰۰۸) یک مطالعه تجربی را انجام داد

^۱ COSO

^۲ DiGabriele

که به تحلیل مهارت‌های لازم برای تبدیل شدن به یک حسابدار دادگاهی می‌پرداخت. طبق مطالعه او، مهم‌ترین مهارت‌ها تحلیل قیاسی، تفکر انتقادی، حل مسئله غیرساختارمند، انعطاف پذیری بازجویانه، مهارت تحلیلی، ارتباط کلامی و ارتباط کتبی هستند. علاوه بر این مهارت‌ها، ویژگی‌های شخصیتی معین دیگری نیز به‌عنوان ویژگی‌های سودمند ذکر شده‌اند. رضایی و همکاران (۱۹۹۲) بیان کردند که کنجکاوی، پایداری، خلاقیت، حس تجارت معمول و مهارت‌های ارتباط از جمله ویژگی‌های شخصیتی هستند که به توسعه این مهارت‌ها برای حسابداران دادگاهی موفق، کمک می‌کنند. با توجه به این اطلاعات، به نظر می‌رسد که هر واحد درسی که در حیطه حسابداری دادگاهی یا بررسی کلاهبرداری توسعه داده شود باید در رابطه با افزایش این مهارت‌ها طراحی شود. در رابطه با این نکته، محقق تلاش می‌کند که نظر خود را در این باره بیان کند که مهم‌ترین حیطه‌های ویژه در رشته حسابداری دادگاهی و دانش و مهارت‌های تخصصی لازم کدام هستند که برای توسعه‌دادن یک مدل برنامه درسی در حسابداری دادگاهی و بررسی کلاهبرداری لازم هستند. در زیر خلاصه‌ای از جواب‌های ارائه شده توسط پاسخ‌دهندگان را بیان می‌کنیم:

- دانشجویان باید قادر باشند که موقعیت‌هایی را شناسایی کنند که مستلزم امنیت اطلاعات هستند یا این که متخصصان دادگاهی کامپیوتر قادر به تشخیص موقعیت‌هایی باشند که نیازمند استخدام یک متخصص کامپیوتر دادگاهی هستند؛ به‌عنوان مثال درک کنند که اقدامات قانونی علیه یک مجرم چگونه ممکن است به خطر بیفتند، در صورتی که گواه توسط بازرسی جمع‌آوری شود که فاقد مهارت‌های دادگاهی دیجیتال مناسب است.

- چون پوشش حسابداری دادگاهی در برنامه درسی حسابداری امروزی به خوبی تعریف نشده است بنابراین سه مورد از مهم‌ترین اهداف این واحد درسی در برنامه‌های درسی مرور شده عبارتند از:
  - (۱) فراهم‌سازی آموزش درباره سرایت‌پذیری علت کلاهبرداری و جرائم کارمندان دولتی؛
  - (۲) کاوش روش‌های تشخیص، بررسی و پیشگیری کلاهبرداری؛
  - (۳) کسب بینش درباره پیشگیری از وقوع کلاهبرداری و شناسایی نقاط ضعف در سیستم‌های کنترل داخلی.

- در رأس برنامه‌های کار دانشگاه و بسیاری از مؤسسات آموزشی، باید تعلیم بر روی سرمایه‌گذاری باشد تا به توسعه مهارت‌ها و تجربه در تیم‌های موجود کمک کند و به این طریق مانع از وقوع کلاهبرداری و فساد در محل کار گردد. بکارگیری برخی تکنیک‌های اصلی پیشگیری نیز می‌تواند مانع از وقوع کلاهبرداری شود یا این که مانع از وقوع جرائمی شود که از فرصت‌های موجود بهره‌برداری می‌کنند.

تقاضا برای آموزش حسابداری دادگاهی در بنگلادش

مک‌مولان و سانچز^۱ (۲۰۱۰) بیان کرده‌اند که حسابداری دادگاهی یک تکامل مدرن از حسابداری است که به علت رسوایی‌های حسابداری و حسابرسی در اواخر دهه ۱۹۹۰ و اواسط دهه ۲۰۰۰ رخ داد و حاکی از ملاحظه‌گری در رابطه با این تفکر ویرانگر بود که کلاهبرداری می‌تواند منجر به رسوایی شرکت‌هایی نظیر انرون، ورلدم کام^۲ و سقوط شرکت آرتور آندرسون^۳، سقوط بانک‌های سرمایه‌گذاری و اضافه‌سازی بخشی از قانون ساریینز آکسلی در رابطه با توجه بیشتر به کلاهبرداری مالی گردد. تاییساک (۲۰۱۲) تقاضای حسابداران دادگاهی در زمان وقوع بحران مالی را مورد بررسی

¹ McMullan & Sanchez

² WorldCom

³ Arthur Andersen

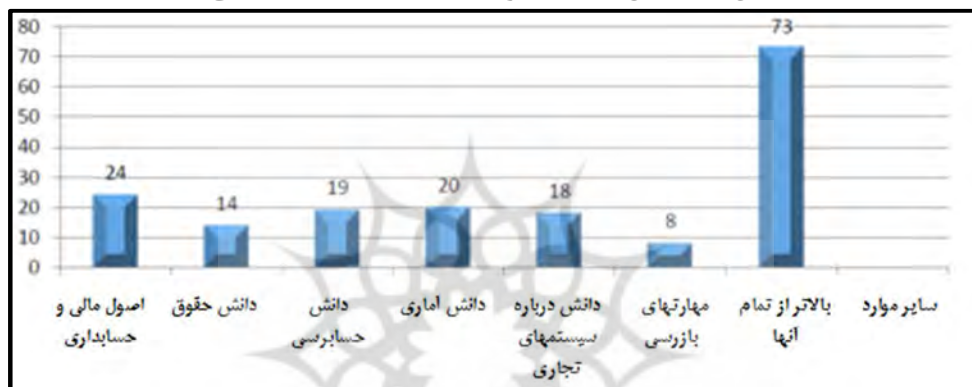
قرار داد که طبق گفته او، بحران مالی سبب سقوط بسیاری از مؤسسات گشت اما در عین حال همچنان فرصت‌هایی را برای شرکت‌ها و کارشناسان در زمینه حسابداری دادگاهی خلق می‌کرد. سیدا و کرامر (۲۰۱۴) تقاضای حسابداران دادگاهی در ایالات متحده را بررسی نمودند و مؤلف مقاله حاضر بر همین اساس نتیجه‌گیری کرد که تقاضا برای حسابداران دادگاهی در آینده افزایش خواهد یافت. با پیدایش رسوایی‌های مالی در سال‌های اخیر، آگاهی از کلاهبرداری و گزارشگری مالی کلاهبردارانه افزایش یافته است. موفقیت تشخیص و پیشگیری کلاهبرداری بر مبنای دانش، تکنیک‌ها، مهارت‌ها و قابلیت‌های جامع متخصص درباره حسابداری دادگاهی است. لذا عناصر آموزش حسابداری دادگاهی و کلاهبرداری، روز به روز بیشتر توسط عموم (خصوصاً توسط استادان دانشگاه و متخصصان) جذب می‌شوند و در نتیجه عرضه این آموزش رو به افزایش خواهد بود (هابر^۱، ۲۰۱۲). با این حال، در حال حاضر تعداد محدودی از دانشگاه‌ها وجود دارند که آموزش حسابداری دادگاهی را فراهم سازند؛ این موضوع را در مطالعه مک مولان و سانچز (۲۰۱۰) می‌توانیم مشاهده کنیم که پی بردند اغلب دانشکده‌های تجارت یک برنامه یا واحد درسی جداگانه را درباره کلاهبرداری یا حسابداری دادگاهی فراهم نمی‌سازند. با این حال، بررسی که توسط رضایی (۲۰۰۲) انجام شد نشان داد که پیشاپیش ۹ سال قبل این استادان دانشگاه و متخصصان در نظر داشتند که واحدهای درسی حسابداری دادگاهی را به برنامه درسی حسابداری سنتی اضافه نمایند؛ بنابراین به نظر می‌رسد که علاقه معینی برای گسترش عرضه آموزش وجود دارد اما با این حال اغلب دانشگاه‌ها ترجیح می‌دهند که برنامه‌های درسی فعلی خود را به صورت تدریجی تغییر دهند و یا این که قبل از اینکه خودشان مدارک حسابداری دادگاهی اختصاصی را فراهم سازند نتایج آن‌را در دانشگاه‌های دیگر مورد مشاهده قرار دهند.

در خصوص شکاف‌های موجود در آموزش، آلبریش و همکاران (۲۰۱۱) سه شکست استادان دانشگاه را بیان می‌کنند که منجر به کلاهبرداری صورت‌های مالی می‌گردند: اول، آموزش اخلاق غیرکافی به دانشجویان؛ دوم، فقدان دانش درباره کلاهبرداری؛ و سوم، روش‌های تدریس غیرمؤثر آموزش حسابداری. این محققان همچنین پیشنهاد کرده‌اند که استادان دانشگاه باید به شکل گسترده‌تری روی توسعه مهارت‌های تحلیلی دانشجویان تمرکز کنند. مؤلف مقاله حاضر با توجه به این یافته‌ها بر این باور است که رشد رشته حسابداری دادگاهی تدریجی و کند بوده است در حالی که تقاضا برای حسابداران دادگاهی با سرعت بالاتری (و به صورت یکنواخت) افزایش یافته است. در نتیجه مهم است که بررسی کنیم مدارک حسابداری دادگاهی جدید چگونه به پر کردن شکاف بین عرضه آموزشی و تقاضای حرفه ای کمک می‌کنند. نمودارهای زیر دانش ضروری برای حسابداران دادگاهی را نشان می‌دهند که باید در آموزش آنها شامل گردند؛ چون برای تشخیص و پیشگیری کلاهبرداری ضروری هستند. ارقام حاکی از آن هستند که عناصر معنادار برای حسابداران دادگاهی عبارتند از: اصول مالی (۲۰،۱ درصد)، دانش آماری (۱۷،۳ درصد) و دانش حسابداری (۱۶،۵ درصد). در ضمن سیستم‌های تجاری (۱۵،۶ درصد) و دانش حقوق (۱۲،۱ درصد) نیز برای پیشگیری و تشخیص کلاهبرداری ضروری هستند. به علاوه، ۶،۹ درصد از پاسخ‌دهندگان مهارت‌های بازرسی را ضروری می‌دانستند. نتیجه‌گیری ما این است که اغلب پاسخ‌دهندگان با این موافق هستند که کل دانش معرفی شده در زیر برای حسابداران دادگاهی مهم و معنادار است.

¹ Huber

اغلب مطالعات آموزش حسابداری دادگاهی محدود به موضوعات حرفه‌ای در حیطه‌های حسابداری دادگاهی و خصوصاً جرائم مالی و تشخیص و پیشگیری کلاهبرداری هستند. با این حال، برای حسابداران دادگاهی صرفاً دارا بودن دانش حسابداری دادگاهی کافی نیست. دانشجویان باید قابلیت‌های جامعی داشته باشند تا بتوانند کارهای عملی را به انجام برسانند. اگرچه این قابلیت‌ها پیشاپیش بررسی شده‌اند اما هنوز مقالات زیادی درباره دانش یا مهارت‌های دیگر وجود ندارد که در این حیطه مورد نیاز باشند. با این حال، طبق بررسی مک‌مولان و سانچز (۲۰۱۰)، متخصصان برخی از حیطه‌های حسابداری دادگاهی را مهم می‌دانند: مهارت‌های حسابداری پایه؛ سطح تحصیلات/مدرک تحصیلی؛ مهارت-های ارتباط کتبی؛ مهارت‌های ارتباط کلامی؛ مهارت‌های تحلیلی؛ تجربه حسابرسی قبلی؛ ویژگی‌های شخصیت؛ مهارت‌های دادگاهی کامپیوتر؛ آشنایی با اعمال قانون/عدالت جنایی؛ مهارت‌های مصاحبه؛ تجربه در رابطه با قانون بنفورد؛ و جایگاه‌های شغلی حرفه‌ای.

شکل ۱. دانش مناسب برای حسابداران دادگاهی

منبع: داده‌های مؤلف

من از روی این مطالعه برخی عناصر جدید برای آموزش حسابداری دادگاهی را پیدا کردم که اهمیت زیادی برای طراحی برنامه درسی دارند. از روی نتایج این بررسی می‌توانیم مهارت‌های حسابداری پایه‌ای را بینیم که رتبه دومین ویژگی ارزشمند را کسب کردند. باز هم کاملاً واضح است که دانش حسابداری پایه برای تمام افرادی که تلاش می‌کنند به عنوان یک حسابدار دادگاهی فعالیت کنند، ضروری است؛ چون این کار مستلزم داشتن زمینه حسابداری و دانش عمومی درباره سیستم‌های حسابداری است. مهارت تحلیلی حتی مهم‌تر از دانش حسابداری پایه است و یک ویژگی ضروری برای اغلب فعالیت‌های حسابداری دادگاهی هم چون تحلیل داده، بررسی‌های دادگاهی، ردیابی دارایی، ارزیابی ریسک و غیره است. اگرچه مهارت‌های ارتباط احتمالاً ممکن است با مشاغل حسابداری دیگر تفاوت داشته باشند اما متخصصان پیشنهاد کرده‌اند که این هنوز هم یک خصوصیت مهم است چون کار حسابداری دادگاهی اغلب به یک صلاحیت خوب از لحاظ تعامل اجتماعی وابسته است.

منابع لازم برای توسعه‌دهندگان برنامه تحصیلی

توسعه‌دادن برنامه درسی یک مؤلفه حیاتی در فرآیند آموزشی است. حیطه آن فوق‌العاده وسیع است و تقریباً تمام افراد دخیل در تدریس و یادگیری (از جمله استادان دانشگاه و متصدیان کتابخانه) باید در آن مشارکت داشته باشند. منابع توسعه برنامه درسی راهنمایی‌هایی را برای آماده‌سازی طرح درس فراهم می‌سازند که از استانداردهای آموزشی تعیین شده توسط هر دولت تبعیت می‌کنند. منابع زیادی برای توسعه برنامه درسی هم برای استادان و هم برای متصدیان

دانشگاه لازم است و این منابع هم به صورت الکترونیکی و هم به صورت چاپی و به صورت رایگان یا پولی موجود هستند. این مقاله هیچ پیشنهاد خاصی را برای مطالب واحدهای درسی، کتاب‌های درسی یا مطالب دیگر تأیید یا پیشنهاد نمی‌کند. با این حال در خصوص کلاهدرداری، دانشجویان باید مثلث اصلی کلاهدرداری را بدانند و آن را درک کنند: فرصت، فشار و توجیه عقلی. در ضمن دانشجویان باید عناصر کلیدی کلاهدرداری (عمل، اختفا و تبدیل)، علائم آن و هشدارهایی که ممکن است حاکی از کلاهدرداری باشند را درک کنند. دانشجویان همچنین باید بدانند که چگونه می‌توانند مانع از این شوند که قربانی یک کلاهدرداری (به عنوان مثال هویت‌ربایی) قرار بگیرند، روش انجام کار را تشخیص دهند تا قربانی کلاهدرداری نشوند و زمانی هم که قربانی کلاهدرداری شدند بدانند چگونه باید شرایط را درست کنند. نتایج مطلوب برای دانشجویان، فرصت‌های کاریابی برای دانشجویان و نیازهای کارفرمایان، تعیین‌کننده پوشش نسبی حیطه‌های موضوعی خواهند بود؛ اما به طور کلی در خصوص کلاهدرداری و حسابداری دادگاهی، دانش، مهارت‌ها و توانایی‌های پایه‌ای وجود دارند که ضروری هستند. آموزش‌های کلاس درس باید بررسی نظریات و مطالعات موردی را نیز شامل گردد. دانشجویان باید بتوانند الگوها و شرایط مربوط به کلاهدرداری و مسائل حسابداری دادگاهی را تشخیص دهند. در تلاش‌های استادان دانشگاه به منظور تحقق این امر، تمام آنها باید به یک شیوه مبتکرانه با یکدیگر همکاری کنند تا بتوانند طیفی از سیستم‌های سراسری (در سراسر دانشگاه) را اجرا نمایند و این فرآیندی است که تا حد زیادی به کار تیمی وابسته است. مطالعات موردی چالش‌های رایج در اجرای برنامه درسی را مشخص ساختند. پیشنهاد می‌شود که این وظیفه توسط دانشجویان و در یک محیط گروهی تکمیل شود. سپس می‌توان مورد پژوهشی را مورد بحث قرار داد، یا این که هر گروه می‌تواند راه حل و روش پیشنهادی خود را برای کلاس ارائه دهد. این وظیفه طبق اولویت، باید به بخش‌های مختلف تقسیم شود. خصوصاً مطالعات موردی که چنین ماهیتی دارند برای دانشجویان جذاب تر خواهند بود، چون فرصت استفاده از مهارت‌های حسابداری دادگاهی به شیوه‌های مختلف را به دانشجویان می‌دهند. تفکر انتقادی، استدلال منطقی و تحلیل قیاسی از جمله مقدمات و پیش‌نیازهای مهمی هستند که جزو مؤلفه‌های ذاتی این مورد به حساب می‌آیند. گزینه‌های بسیاری برای تقویت این ویژگی‌ها وجود دارد که از بین آنها می‌توان به خلاصه‌سازی سؤالات بحث اشاره کرد. سؤالات انتقادی به بررسی اعتبار یک روش خاص معرفی شده می‌پردازند. سؤالات متصل-کننده، دانشجویان را به چالش می‌کشاند تا راه حل‌های خود را با نظریه منفعت‌های از دست رفته در یک وقفه کسب و کار مرتبط سازند. سؤالات تطبیقی ممکن است دارای یک ماهیت پویا باشند چون این غیرمحمتمل است که تمام گروه‌ها پاسخ یکسانی را ارائه دهند.

رویکرد یادگیری مشارکتی ضروری

فراتر رفتن از مرزهای تعیین‌شده، در فرآیند تحصیل دانشگاهی بین بخش‌های مختلف، ایده جدیدی برای شرایط فعلی بنگلادش است. بخاطر رسوایی‌های مالی اخیر که تعداد زیادی از عموم از آنها آگاه شدند، افزایشات گزارش شده در کلاهدرداری حرفه‌ای و افزایش نگرانی در مورد پولشویی برای پشتیبانی از تروریسم و اخاذی به تهدید، احکام تنظیمی و انتظارات عمومی به ضرورت تعریف بیشتر مسئولیت‌های حسابرس و حسابدار برای شناسایی کلاهدرداری در سازمان‌ها اشاره داشته‌اند. روش‌های حسابداری و حسابرسی در بنگلادش دارای ضعف‌های سازمانی در تنظیم مقررات، پیروی از

قوانین و اعمال استانداردها و قوانین هستند (بانک جهانی^۱، ۲۰۰۳). آماده‌سازی صورت‌های مالی و ممیزی حساب‌برسان در بسیاری از موارد با استانداردها و فعالیت‌های بین‌المللی قابل قبول، مطابقت ندارند. فارغ‌التحصیلانی که شایستگی بالاتری دارند عموماً به حرفه حسابداری وارد نمی‌شوند چون آن‌را مانند یک سنگ زیر پا برای رسیدن به یک مسیر شغلی پر منفعت و معتبر نمی‌بینند. الزامات حقوقی منسوخ‌شده، عدم پیروی گسترده از استانداردهای حسابداری و حسابرسی، مکانیزم اجرای غیرمؤثر، آموزش و تعلیم حسابداری با کیفیت پایین و تبعیت غیرکافی از اخلاق حرفه‌ای سبب تشدید ضعف حوزه گزارشگری مالی شده‌اند.

تحلیل‌های موفقیت‌آمیز حسابداری دادگاهی یا کلاهبرداری و یافته‌های گزارش‌شده توسط متخصصان می‌تواند نشان‌دهنده تفاوت بین موارد رو به رو باشد: این که آیا مرتکبان جرم از شناسایی فعالیت‌های غیرقانونی خود اجتناب می‌کنند، یا این که دستگیر می‌شوند و عدالت روی آنها اجرا می‌شود. در اغلب موارد، موفقیت وابستگی مستقیم و عمده‌ای به دانش، مهارت‌ها و توانایی متخصصانی دارد که کار را انجام می‌دهند. در نتیجه تقاضا برای متخصصان تازه وارد که آموزش‌های رسمی را در زمینه حسابداری دادگاهی و کلاهبرداری دیده‌اند افزایش پیدا کرده است. مؤسسات دانشگاه و سازمان‌های ذینفع که آموزش در این زمینه‌ها را فراهم می‌سازند با تعدادی سؤال در رابطه با طبیعت، وسعت و فرمت یک برنامه درسی ارزشمند مواجه هستند. بسیاری از دانشجویان علاقمند به حسابداری دادگاهی و کلاهبرداری دارای مدرک حسابداری هستند. بقیه دانشجویان ممکن است دارای مدرک در رشته‌های مرتبط همچون جرم‌شناسی، جامعه‌شناسی، روانشناسی، حقوق، علوم کامپیوتر یا تجارت باشند و یا تجربه شغلی مرتبطی را با و یا بدون مهارت حسابداری کسب نموده باشند. مؤلف این مقاله به‌منظور جمع‌آوری دانشجویانی با زمینه‌های مختلف، دانش حسابداری و حسابرسی پایه را به‌عنوان پیش‌نیازی برای مطالعه حسابداری دادگاهی و کلاهبرداری می‌داند که این کار از طریق تدریس مشارکتی تحقق می‌یابد. پرکاربردترین روش‌ها در تدریس واحد درسی حسابداری دادگاهی شامل موارد، کتب درسی، پروژه‌های تحقیقاتی، سخنگویان مهمان و ویدئوها هستند. با این حال موارد و کتب درسی معرف مهم‌ترین مکانیزم‌های یادگیری در تدریس واحد درسی حسابداری دادگاهی هستند. اگر یک دانشکده یا یک دانشگاه موافقت کند که یک واحد درسی جداگانه برای حسابداری دادگاهی یا بررسی کلاهبرداری را ارائه دهد می‌تواند به شراکت آموزش ضد کلاهبرداری سایت انجمن بازرسان تقلب گواهی‌شده بپیوندد و ویدئوها، برنامه‌های درسی، کتاب‌ها و مطالب دیگر را به‌صورت رایگان دریافت کند و به این طریق بتواند این واحد درسی را توسعه دهد و آن‌را تدریس نماید (لارسون^۲، ۲۰۰۶). دانشکده‌هایی که فقط یک یا چند مدل کلاهبرداری را به یک واحد درسی موجود اضافه می‌کنند، می‌توانند ویدئوها، موارد و مطالب دیگر را از سایت این انجمن انتخاب نمایند و آنها را برای واحدهای درسی مربوطه استفاده کنند. همچنین تعداد زیادی کتب درسی جدید، موارد و مطالب دیگر در سال‌های گذشته وجود داشته است که استادان دانشگاه می‌توانستند از آنها برای معرفی این موضوعات یا توسعه این واحدهای درسی استفاده کنند.

¹ World Bank

² Larson

ملاحظات پایانی و نتیجه‌گیری‌ها

رشته حسابداری دادگاهی یک حیطه حسابداری جدید است و بنابراین یک حوزه نسبتاً کشف نشده برای مراکز دانشگاه است. چون تقاضا برای حسابداران دادگاهی در سال‌های اخیر رشد سریعی داشته است بنابراین به علت ناتوانی حرفه حسابرسی برای جلوگیری از رسوایی‌های شرکتی ناشی از کلاهبرداری، علاقه اعضای مراکز آکادمیک، استادان دانشگاه و متخصصان به حسابداری دادگاهی نیز افزایش یافته است چون آنها به این طریق می‌توانند آموزش‌های ضروری برای تداوم رشد حرفه خود را فراهم سازند. اگرچه حجم وسیعی از تحقیقات در مورد آموزش وجود دارد اما ما نمی‌دانیم که آیا آموزش حسابداری دادگاهی که در حال حاضر توسط دانشگاه‌ها فراهم می‌گردد دانش و مهارت‌های مورد نیاز برای کارفرمایان حسابداری دادگاهی را فراهم می‌سازد یا نه. نتایج مطالعه حاضر برای استادان دانشگاهی سودمند است که به فکر فراهم‌سازی واحدهای درسی حسابداری دادگاهی نبوده‌اند یا اینکه مایل هستند تا آموزش حسابداری دادگاهی موجود خود را اصلاح یا بروزرسانی کنند. دانشجویانی که در جستجوی یک مسیر شغلی در حسابداری دادگاهی هستند نیز می‌توانند از این نتایج برای تسهیل انتخاب واحدهای درسی خود استفاده کنند و به این طریق بتوانند مهارت‌هایی را توسعه دهند که از نظر کارفرمایان ارزشمند هستند. اعضای مراکز دانشگاه و متخصصان قویاً درباره اهمیت شامل سازی آموزش حسابداری دادگاهی در برنامه درسی حسابداری اتفاق نظر دارند چون این یک رشته مهم است که رشد عظیمی را تجربه کرده است و دانشجویان علاقه زیادی به آن دارند. با توجه به رشد انفجاری در آموزش حسابداری دادگاهی در دهه گذشته، تحقیقات آینده می‌تواند برنامه‌های درسی استادان دانشگاه حسابداری دادگاهی را مطالعه کنند و نظرات دقیقی را در این باره بیان کنند که آموزش حسابداری دادگاهی کدام حیطه‌های محتوایی را پوشش می‌دهد و این که از کدام تکنیک‌های تدریس استفاده می‌شود.

کاربردهای عملی و پیشنهاداتی برای مطالعات آینده

از دیدگاه کارفرمایان، مطالعه ما می‌تواند مانند ابزاری برای تنظیم الزامات متناسب‌تر در آینده عمل کند چون آنها قبلاً فاقد بینش لازم درباره دامنه آموزشی حسابداری دادگاهی بودند و بنابراین هیچ درکی از زمینه آموزشی فارغ‌التحصیلان حسابداری دادگاهی نداشتند؛ و در نهایت، از دیدگاه دانشگاه‌ها، یافته‌های ما برای خلاقیت‌های آینده و پیکربندی‌های مدارک حسابداری دادگاهی می‌تواند مفید باشد چون همان‌طور که داده‌ها نشان می‌دهند نسبت‌های بهینه‌تر بالقوه‌ای برای واحدهای درسی و طبقه واحدهای درسی آموزشی متناظر آنها وجود دارد. به‌طور کلی تحقیقات آینده در رشته حسابداری دادگاهی باید توجه بیشتری به تفاوت‌های زمینه‌ای ممکن داشته باشند. در نتیجه مراکز دانشگاه باید از توسعه سریع این رشته آگاه باشند و بدانند که هر یک از یافته‌ها چگونه ممکن است تغییر کنند یا این که بزودی غیرمرتبط گردند؛ بنابراین ما این را مهم می‌دانیم که مراکز دانشگاه بیشتری باید روی بخش آموزشی حسابداری دادگاهی تمرکز کنند چون این‌ها مبانی توسعه‌های آینده برای این حرفه را تشکیل می‌دهند. در خصوص موضوع ما، تکمیل یک مطالعه مشابه با وسعت بیشتر و داده‌های بیشتر برای شناسایی روابط کوچک‌تر می‌تواند سودمند باشد که ما احتمالاً این روابط را قربانی کرده‌ایم؛ تحقیقات آینده می‌توانند از رویکرد وسیع‌تری استفاده کنند چون ما به علت محدودیت زمانی یک رویکرد کوچک را اتخاذ کردیم. همان‌طور که در بخش رویکردهای جایگزین روش‌شناسی خود پیشنهاد کرده‌ایم، به-عنوان مثال مصاحبه کردن با فارغ‌التحصیلان اخیر حسابداری دادگاهی می‌تواند سودمند باشد که کار خود را به‌عنوان حسابداران دادگاهی شروع کرده‌اند.

منابع

- Albrecht, W. S., Albrecht, C. O., Albrecht, C. C., and Zimbelman, M. F. (2011). *Fraud examination*. Cengage Learning.
- Albrecht, W. S. and Sack, R. J. (2000). *Accounting Education: Charting the Course through a Perilous Future*. Sarasota, FL: American Accounting Association.
- BBC (2012). Bangladesh rail minister resigns in corruption scandal, available at <http://www.bbc.com/news/world-asia-17731121>
- Bell, S. (1996). *Learning with information systems: Learning cycles in information systems development*. New York: Routledge.
- Bonita K, Michael S, Georgiy B, (2017). Current opinions on forensic accounting education, *Accounting Research Journal*, Vol. 30 Issue: 3, pp.249-264.
- Buckhoff, T. A., and Schrader, R. W. (2000). The teaching of forensic accounting. *Journal of Forensic Accounting*, 1.1, 135–146.
- Carozza, D. (2002), Accounting students must have armor of fraud examination, *The White Paper: Topical Issues on White-Collar Crime*, Vol. 16 No. 1, pp. 30-33.
- Carpenter, T., Durtschi, C. and Gaynor, L. (2011), The incremental benefits of a forensic accounting course on skepticism and fraud-related judgments, *Issues in Accounting Education*, Vol. 26 No. 1, pp. 1-21.
- Cohn, M. (2014). Demand growing for forensic accountants, available at: www.accountingtoday.com/blogs/debits-credits/demand-growing-for-forensic-accountants-71116-1.html
- Crumbley, D. L. (2001). Forensic accounting: Older than you think. *Journal of Forensic Accounting*, 11.2, 181–202.
- DiGabriele, J. (2008). An empirical investigation of the relevant skills of forensic accountants, *Journal of Education for Business*, Vol. 83 No. 6, pp. 331-340.
- Groomer, M., and J. Heintz. (1994). A survey of advanced auditing courses in the United States and Canada. *Issues in Accounting Education* (Spring): 96–108.
- Huber, W.D. (2012). Is Forensic Accounting in the United States Becoming a Profession?, *Journal of Forensic & Investigative Accounting*, Vol. 4, No. 1.
- KPMG. (2003). *Fraud survey 2003*. Montvale, NJ: KPMG.
- Kleinman, G., and Anandarajan, A. (2011). Inattentive blindness and its relevance to teaching forensic accounting and auditing. *Journal of Accounting Education*, 29(1), 37-49.
- McMullan, D. A. & Sanchez, M. H. (2010). A preliminary investigation of the necessary skills, education requirements, and training requirements for forensic accountants. *Journal of Forensic & Investigative Accounting*, 2 (2): 30-48.
- Melik, J. (2009). Corruption still haunts Bangladesh, BBC World Service, Bangladesh. available in <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/8106069.stm>
- McIntyre, L. J. (1999). *The practical skeptic: Core concepts in sociology*. Mountain View, CA: Mayfield Publishing.
- Merservy, R. D., Romney, M. and Zimbelman, M. F. (2006). Certified fraud examiners: a survey of their training, experience and curriculum recommendations. *Journal of Forensic Accounting*, 7 (1): 163 – 184.
- Peterson, B. K., and Reider, B. P. 1999. Fraud education of accounting students: A survey of accounting educators. *The National Accounting Journal*, Winter, 23–30.
- Peterson, B. K., and Reider, B. P. 2001. An examination of forensic accounting courses: Content and learning activities. *Journal of Forensic Accounting*, 2.1, 25–42.
- PricewaterhouseCoopers (PWC). 2003. *Global economic crime survey 2003*. Available at <http://www.pwc.com/extweb/ncsurvers.nsf>

- Rebele, J. R., Apostolou, B. A., Buckless, F. A., Hassell, J. M., Paquette, L. R. and Stout, D. E. (1998). Accounting education literature review (1991 – 1997), part 1: curriculum and instructional approaches. *Journal of Accounting Education*, 16 (1): 1 – 51.
- Rezaee, Z. 2002. Forensic accounting practices, education, and certifications. *Journal of Forensic Accounting*, 3.2, 207–223.
- Rezaee, Z., and Burton, E. J. 1997. Forensic accounting education: insights from academicians and certified fraud examiner practitioners. *Managerial Auditing Journal*, 12 (9), 479– 489.
- Rezaee, Z., Reinstein, A., and Lander, G. H. 1996. Integrating forensic accounting into the accounting curriculum. *Accounting Education*, 1 (2), 147–162.
- Salant, P., and Dillman, D. A. (1994). *How to conduct your own survey*. New York: John Wiley and Sons.
- Seda, M. and Kramer, B. (2014). An examination of the availability and composition of forensic accounting education in the United States and other countries, *Journal of Forensic & Investigative Accounting*, Vol. 6 No. 1, pp. 1-46.
- Riley, R., Melendy, S. and Doran, M. (2011), Service learning activities: students putting their skills on the line to assist real companies, *Fraud Magazine*, Vol. 26 No. 4, pp. 14-16.
- Tysiac, K. (2012). Demand strong for forensic accountants in wake of financial crisis, available at:
[www.cpa2biz.com/Content/media/PRODUCER_CONTENT/Newsletters/Articles_2012/CPA/Sep/Forensic Accounting.jsp](http://www.cpa2biz.com/Content/media/PRODUCER_CONTENT/Newsletters/Articles_2012/CPA/Sep/Forensic_Accounting.jsp)
- White, D. (2013). Demand for ‘CPA sleuths’ on the rise, available at:
www.accountingweb.com/article/demand_cpa-sleuths-rise/222901

THE IMPORTANCE OF FORENSIC ACCOUNTING EDUCATION; A SURVEY IN BANGLADESH

Vahid Zabihollahnejad³

Date of Receipt: 2022/09/26 Date of Issue: 2022/12/16

Abstract

Purpose: This paper explores the importance of forensic accounting education in Bangladesh.

Design/methodology/approach: We surveyed accounting academicians who primarily teach forensic accounting and/or auditing in Bangladesh Universities.

Findings: The rise in financial scandals at the beginning of the twenty-first century was associated with increased fraud incidence and awareness, thereby questioning the role of auditor in fraud prevention and detection. Because of it, demand for forensic accountants remains strong today and continues to grow. This paper aims to determine current views of educators regarding forensic accounting education, given the recent dramatic growth in the number of colleges and universities offering such education. Collaborative learning in related fields such as criminology, sociology, psychology, law, computer science, or business is one of the best ways to enhance students' understanding of forensic accounting.

Originality: This study provides a current overview of forensic accounting education in Bangladesh. It is important for Bangladesh Universities.

Keywords

Forensic accounting education, forensic accountants, educators.

¹ Translate: MSc. Department of Accounting, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Babol, Iran.

